

науковий інструментарій та внесло значний внесок безпосередньо в діяльність управлінського апарату ОВС.

Список літератури:

1. Анисимков В.М., Буничев Ю.А. Полиция XXI века: концепции и механизм реализации. М., 1998.
2. Кравченко Ю.Ф. Робити справу спільними зусиллями//Міліція України. 1997. №1.
3. Бандурка О.М. Основи управління в органах внутрішніх справ України: теорія, досвід, шляхи удосконалення. Х., 1996.
4. Берекашвили Л. Ш. Проблемы разработки систем оценки деятельности ОВД. М., 1979.
5. Берекашвили Л. Ш. Проблемы оценки деятельности органов внутренних дел. М., 1981.
6. Климовская А.А. Балльная оценка работы кадровых аппаратов. М., 1987.

Надійшла до редколегії 18.10.99

І.В. Аристова, канд. техн. наук

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: ІНФОРМАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УПРАВЛІННЯ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ

Однією з головних особливостей, що визначають обличчя цивілізації наступного тисячоліття, є надзвичайний вплив інформаційних і комунікаційних технологій на розвиток суспільства і державності. При цьому законмірний перехід до інформаційного суспільства [1], основними характеристиками якого є інформаційний потенціал нації, потреба фізичних і юридичних осіб в інформації, індустрія інформаційних послуг, сучасні інтелектуальні інформаційні технології та матеріально-технічне забезпечення інформаційних послуг. Зауважимо, що поширення інформаційних і телекомунікаційних технологій поряд із ростом народонаселення і проблемами екології було віднесено на зустрічі керівників академій наук світу в жовтні 1993 р. в Делі до ключових чинників, що визначають обличчя сучасного світу.

Перехід до інформаційного суспільства - це найбільш раціональний шлях підвищення якості життя населення країни за рахунок вступу України на новий шлях цивілізованого розвитку і переведення економіки на наукомісткі, ресурсозберігаючі виробництва. Підстави для такого переходу - постійне прямування країни від комп'ютеризації (60-80-ті рр.) до інформатизації (80-90-ті рр.) і створення розвинутого інформаційного середовища суспільства (90-ті рр. і далі). Всім цим етапам відповідав і відповідає сьогодні певний рівень розвитку державної політики, покликаної регулювати ці процеси. Це були заходи, пов'язані з розробкою автоматизованих систем управління (АСУ), програми інформатизації, а тепер це перетворюється в державну інформаційну політику. У чому відмінність «інформаційної політики» від прийнятого терміна «політика інформатизації»? Те, що звичайно називали «політикою інформатизації» - це політика, орієнтована на створення техніко-технологічної бази переходу країни до інформаційного суспільства. Основні проблеми в цій політиці - «метал», «кабелі», будинки

тощо, у цілому - предмети матеріальні. У політиці не було місця проблемам інформаційних прав особистості, узгодження інтересів людини - суспільства - держави. Можна говорити про те, що політика прагнула «іти» від соціальних проблем, зокрема, від впливу інформації на суспільну свідомість, демократизацію суспільства.

З початку 90-х рр, коли розроблялася перша концепція політики інформатизації, відбувся істотний прогрес у розвитку і застосуванні інформаційних телекомунікаційних технологій, інформаційних мереж, змінилося вставлення суспільства до інформації як ресурсу розвитку. Сьогодні, поряд із фінансами, інформація стає основним двигуном розвитку, набуває соціального і політичного характеру. Відповідно, виникла нагальна необхідність переходу від тільки «технологічної» політики до «соціально-технологічної», що охоплює максимально широко усе, що відноситься до інформації. За таких умов необхідне введення поняття «інформаційна політика», що відповідає новим умовам соціально-економічного і політичного розвитку країни. Одночасно з'явилася і нова довгострокова стратегічна мета державної інформаційної політики - формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору України як простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей та інтересів при гарантуванні інформаційної безпеки на внутрішньодержавному і міждержавному рівнях.

Для досягнення зазначеної мети в процесі корінного реформування основ української державності на перший план в інформаційній сфері виходять такі завдання: зміцнення єдності інформаційного простору; створення інформаційних умов для інтенсивного формування громадянського суспільства; забезпечення інформаційного середовища для постійної відкритої взаємодії між державною владою і громадянським суспільством, що формується; інвентаризація і визначення всього комплексу умов, включаючи права власності, володіння і розпорядження, експлуатації накопичених інформаційних ресурсів і існуючих інформаційно-комунікаційних мереж і систем; створення правових і організаційних умов для об'єднання державних і недержавних інформаційних ресурсів, інформаційно-комунікаційних мереж і систем у єдину загальнодержавну інформаційно-комунікаційну інфраструктуру і систему національних інформаційних ресурсів; визначення правил і умов функціонування національного ринку інформаційної продукції і послуг і інтеграції його у світовий інформаційний ринок.

Практична реалізація державної інформаційної політики у всіх її аспектах потребує розробки і розвитку інформаційного законодавства як системи взаємопогоджених правових норм, що базуються на конституційних принципах устрою держави (ст. 1, 2, 132, 133, 134 Конституції України), поділу влади (ст. 6), розмежування предметів ведення і повноважень (ст.ст.

75, 113, 124) і побудови єдиної системи українського законодавства (ст. 8). Правова основа єдиного інформаційного простору докликана регулювати відносини виробників і споживачів інформації, забезпечувати координацію дій органів влади в єдиному інформаційному просторі і гарантувати дотримання конституційних прав і свобод громадян і організацій. Верховна Рада України у Постанові від 16 лютого 1999 р. №430-XIV «Про діяльність Кабінету Міністрів, інших органів державної влади по забезпеченню свободи слова, задоволенню інформаційних потреб суспільства і розвитку інформаційної сфери в Україні» відзначила необхідність розробки проекту інформаційного кодексу України.

Рекомендується, що розробка інформаційного законодавства повинна здійснюватися за наступними основними напрямками: реалізація прав юридичних і фізичних осіб на інформацію; формування і дослідження інформаційних ресурсів в умовах рівності усіх форм власності; забезпечення інформаційної безпеки держави, суспільства, громадянина; захист інтелектуальної власності на зроблену інформацію; захист прав громадян в умовах формування єдиного інформаційного простору; відповідальність за правопорушення у сфері інформації і єдиного інформаційного простору. Роботи в зазначених напрямках потребують координації, без котрої неможливо усунути невинуватене дублювання, виявити і ліквідувати недоліки законодавства, уникнути конфронтації і конфліктності при використанні інформаційного простору України різними суб'єктами інформації.

У запропонованій концепції державної інформаційної політики присутні дві складові. Перша складова - техніко-технологічна - пов'язана з вирішенням проблем створення техніко-технологічної бази переходу України до інформаційного суспільства за рахунок розвитку інформаційно-комунікаційної інфраструктури. Друга - соціально-політична - визначає вирішення проблем соціальної, правової, психологічної і моральної підготовки українського суспільства до життя в умовах інформаційного суспільства.

Раніше ці складові розглядалися як незалежні: Сьогодні такий підхід ризикований тим, що можна втратити в загальному розвитку. Таким чином, концепція державної інформаційної політики повинна спиратися на системний підхід з обов'язковим урахуванням зворотних зв'язків.

Варто зауважити, що запропонована концепція не є альтернативою існуючій Концепції, що знайшла своє відображення у Законі України від 4 лютого 1998 р. «Про Концепцію Національної програми інформатизації» [3]. Вона є деталізацією існуючої, відображаючи необхідну в міру розвитку українського суспільства і держави зміну пріоритетних цілей і завдань в інформаційній сфері, тобто концепція державної інформаційної політики не повинна залишитись лише добрим наміром.

У зв'язку зі специфікою роботи автора статті і, у першу чергу, базуючись на об'єктивному аналізі, хочеться привернути увагу до одного зі стратегічних напрямків розвитку державності - правоохоронної діяльності в

Україні, а точніше, - до її інформаційного аспекта. Відповідно до Концепції розвитку інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ України на 1998-2000 рр. [4] «у сфері правоохоронної діяльності якісно нова організація специфічних режимів збереження та обробки інформації, зв'язок із міжнародними правоохоронними органами забезпечать реалізацію активної, наступальної стратегії в боротьбі з правопорушеннями, корупцією, організованою злочинністю, застосування нових інформаційних технологій у розкритті злочинів».

Необхідність розробки інформаційної політики для формування і розвитку інформаційного середовища ОВС України пов'язана також із входженням України в інформаційне суспільство та розвитком міжнародного співробітництва. Методологічною основою цієї політики є державна інформаційна політика України, пов'язана, у першу чергу, із генеруванням єдиного інформаційного простору. Слід зазначити, що сьогодні це питання вирішується безпосередньо в самій системі МВС України, тобто саме в тому відомстві, де реалізується інформаційна політика. У постанові Кабінету Міністрів України від 24 квітня 1996 р. №456 «Про Концепцію розвитку системи Міністерства внутрішніх справ» передбачається, зокрема, якісно поліпшити інформаційну роботу, удосконалити її правове забезпечення.

Це завдання, у свою чергу, дало поштовх розробці Концепції розвитку системи інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ України на 1998-2000 рр. [3]. Відповідно до цієї Концепції «основною метою системи інформаційного забезпечення ОВС України є всебічна інформаційна підтримка практичної діяльності ОВС у боротьбі зі злочинністю на Україні на основі комплексу організаційних, нормативно-правових, технічних, програмних та інших заходів». Таким чином, керівництво ОВС України приділяє пильну увагу інформаційній складовій процесу управління. Хочеться відзначити, що вчені - юристи, практичні працівники, представники усіх гілок влади аналізують ступінь готовності державних структур України до роботи з інформаційними системами, до актуального використання нових інформаційних технологій у своїй фаховій діяльності. «Тільки завдяки інформаційним процесам система органів внутрішніх справ може ефективно впровадити на зовнішнє її оточення, спрямовувати свою діяльність на успішне вирішення завдань, що стоять перед нею, здійснювати координацію між її складовими частинами [5, с.160].

Доцільно подати тут деякі міркування, що стосуються інформаційної політики в системі МВС України. Інформатизація органів державної влади (у тому числі й ОВС України) дотепер орієнтована лише на підвищення ефективності власної діяльності, але при всіх недолках розрізнені інформаційні системи органів державної влади все таки можуть бути основою, що забезпечить формування державних інформаційних ресурсів. Тільки формування єдиного інформаційного простору України дозволить підвищити ефектив-

ність функціонування всіх гілок влади за рахунок підвищення рівня інформаційної підтримки їхньої діяльності. В Україні сьогодні розвиваються окремі складові інформаційного простору, так, наприклад, формується інформаційне середовище ОВС України (інформаційні ресурси та інформаційно - комунікаційна інфраструктура). У зв'язку з цим необхідним є використання системного підходу як при формуванні єдиного інформаційного простору, так і при створенні інформаційного середовища ОВС України.

У цілому можна сказати, що інтерес до нового, до освоєння різючих можливостей сучасних інформаційних технологій в ОВС дуже високий, але високий і психологічний бар'єр перед їхнім використанням. Що заважає перебороти цей бар'єр? Насамперед, нерозуміння значення фактора цілісності інформаційних систем. Саме об'єднані системи, а не окремі їх складові забезпечують такий ефект. Звідси основна методологічна проблема і для виконавців, і особливо для керівництва ОВС: перебороти бар'єр, що заважає їм у всій повноті уявити і відчуті віртуальний світ систем, побачити переваги в їхній системній цілісності. При формуванні інформаційного середовища ОВС України відбувається подолання інформаційного монополізму різноманітних структур - перехід від презумпції закритості інформації до презумпції відкритості інформації на законодавчій та економічній основі. Відомо, що саме інформаційний монополізм є основним живильним середовищем бюрократизму, волюнтаризму і корупції, а в багатьох випадках і злочинності.

Завданнями формування і розвитку інформаційного середовища ОВС України є: забезпечення прав громадян на інформацію, проголошених Конституцією України; створення і підтримка необхідного для стійкого розвитку системи ОВС України рівня інформаційного потенціалу; підвищення якості управлінських рішень, прийнятих центральними і територіальними ОВС; розширення правосвідомості громадян шляхом надання їм вільного доступу до правових і нормативних документів, що визначають їх права, обов'язки і можливості; можливості контролю з боку громадян і громадських організацій за діяльністю центральних, регіональних і територіальних ОВС; інтеграція з єдиним інформаційним простором.

Для вирішення проблеми створення інформаційного середовища ОВС необхідно розробити економіко-правові основи, що включають: законодавчі і нормативні акти, що визначають права й обов'язки юридичних і фізичних осіб по формуванню і використанню інформаційних ресурсів, засобів їхньої обробки і доставки; економічні регулятори, що забезпечують стимулювання активного формування і використання інформаційних ресурсів. Комплекс заходів має передбачати поєднання інформаційних середовищ територіальних і регіональних ОВС з інформаційними системами МВС України і бути основою формування інформаційної взаємодії з різноманітними органами державної влади.

Серйозною проблемою в становленні правової держави є забезпечення юридичних і фізичних осіб правовою інформацією. Тут особлива роль належить Міністерству юстиції України, на яке покладено ведення Єдиного державного реєстру нормативних актів. Це, у свою чергу, дозволяє ОВС України при формуванні інформаційного середовища системно взаємодіяти з інформаційним середовищем Міністерства юстиції України з урахуванням принципу зворотного зв'язку.

Вважаємо, що доцільно було б говорити про правове інформаційне середовище ОВС України, допускаючи певну аналогію з правовою державою, де домінує принцип верховенства права. Це означає, що й в інформаційному середовищі ОВС (складової єдиного інформаційного простору правового суспільства) на чільне місце варто поставити принцип законності (права). При формуванні правового інформаційного середовища ОВС України варто виходити з необхідності прийняття ряду базових принципів: принцип відкритості інформаційної політики; принцип рівності інтересів усіх учасників інформаційних відносин; принцип системності; принцип пріоритетності вітчизняного виробника; принцип несуперечності - основні заходи повинні бути спрямовані на забезпечення державних інтересів України, але не суперечити соціальним інтересам громадян країни; принцип соціальної орієнтації; принцип пріоритету права перед силою; принцип об'єктивної інформації.

Можна стверджувати, що взаємозалежна реалізація цих принципів буде забезпечувати ОВС України вибір таких «правил гри» в усьому правовому інформаційному середовищі, що будуть відповідати обраним загальним стратегічним цілям розвитку України і реалізації відомчих завдань системи МВС України.

Варто зауважити, що тут були лише позначені контури правового інформаційного середовища ОВС України, що інтегрується в єдиний інформаційний простір України. На закінчення хотілося б висловити надію на те, що вивчення порушених питань призведе до більш ефективного використання можливостей нових інформаційних технологій у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку, зокрема, запобігання злочинності, боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку.

Список літератури:

1. Белл Д. Социальные рамки информационного общества //Новая технократическая волна на Западе. М., 1988.
2. Конституція України. //Віломості Верховної Ради УРСР. 1996. №30. Ст.14.
3. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 4 лютого 1998 року //Юридичний вісник України. 1998. №18. С. 8-17.
4. Концепція розвитку інформаційного забезпечення органів внутрішніх справ України на 1998 - 2000 рр. К., 1998.
5. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. Харків, 1998.

Надійшла до редколегії 15.09.99